

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Старослов'янська мова»

обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»

Спеціальність

014 Середня освіта

Галузь знань

01 Освіта

Рівень вищої освіти

перший бакалаврський

Філологічний факультет

Мова навчання

українська

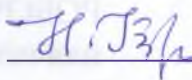
Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» першого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, що затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 9 від 26 червня 2024 р.).

Розробники: к. філол. н., доц. Тетяна БИЧКОВА
к. філол. н., асист. Галина АРТЕМЕНКО

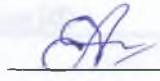
Викладачі: к. філол. н., доц. Тетяна БИЧКОВА
к. філол. н., асист. Галина АРТЕМЕНКО

Погоджено з гарантом ОП і затверджено
на засіданні кафедри історії та культури української мови
Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Завідувач кафедри історії
та культури української мови Наталія КОЛЕСНИК

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Голова методичної ради
філологічного факультету Алла АНТОФІЙЧУК

Мета та завдання навчальної дисципліни – ознайомлення студентів з відомостями про історію створення старослов'янської мови, фонетичну, лексичну та граматичну систему старослов'янської мови IX–XI століть для того, щоб майбутній учитель-словесник глибше розумів закономірності становлення, розвитку та функціонування української мови.

Пререквізити:

Вступ до мовознавства.

Результати навчання.

Навчальна дисципліна «Старослов'янська мова» спрямована на забезпечення та засвоєння таких *загальних і спеціальних компетентностей*:

Загальні:

ЗК 6. Здатність формувати системне ставлення до минулого, сучасного та майбутнього України, виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

Фахові:

ФК 8. Здатність розуміти специфіку мовознавчих / літературознавчих напрямів і шкіл, здійснювати науковий аналіз філологічного матеріалу, оперувати сучасною мовознавчою / літературознавчою термінологією, інтерпретувати та обґрунтувати погляди різних дослідників щодо відповідних проблем.

ФК 10. Здатність розуміти процес виникнення слов'янської писемності, процеси формування й становлення української мови, принципів і механізмів її функціонування й розвитку, працювати з текстами давніх писемних пам'яток, перекладати їх сучасною українською мовою.

У результаті засвоєння змісту навчальної дисципліни студент має набути таких *програмих результатів навчання*:

ПРН 5. Розуміти основні тенденції історичного розвитку українського народу, аргументувати власну позицію щодо дискусійних питань української історії та сучасного суспільного життя.

ПРН 10. Аналізувати мовні та літературні явища у взаємозв'язку і взаємозалежності.

ПРН 12. Володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства / літературознавства, вільно оперувати мовознавчим / літературознавчим матеріалом та термінологією.

Опис навчальної дисципліни

Загальна інформація про розподіл годин

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	30	30	-	-	30	-	іспит
Заочна	1	2	3	90	6	4	-	-	80	-	іспит

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	л	п	лаб	інд	с.р.	усього	л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. ВСТУП.													
Тема 1.1. Поняття про старослов'янську мову та історія її виникнення.	6	2	2			2	6	1					5
Тема 1.2. Старослов'янське письмо.	8	2	2			4	9		1				8
Разом за змістовим модулем 1	14	4	4			6	15	1	1				13
Змістовий модуль 2. ФОНЕТИКА.													
Тема 2.1. Звукова система старослов'янської мови другої половини IX століття.	6	2	2			2	7	1					6
Тема 2.2. Звуки старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні.	6	2	2			2	7	1					6
Тема 2.3. Звукові процеси раннього і пізнього періодів	13	4	6			3	8		1				7

розвитку праслов'янської мови.											
Тема 2.4. Пізніші звукові процеси, зафіксовані пам'ятками X – частково XI століть.	6	2	2			2	7	1			6
Разом за змістовим модулем 2	31	10	12			9	29	3	1		25
Змістовий модуль 3. МОРФОЛОГІЯ І СИНТАКСИС.											
Тема 3.1. Морфологія старослов'янської мови. Іменник.	6	2	2			2	7	1			6
Тема 3.2. Займенник.	6	2	2			2	7		1		6
Тема 3.3. Прикметник.	5	2	1			2	7		1		6
Тема 3.4. Числівник.	5	2	1			2	6				6
Тема 3.5. Дієслово.	11	4	4			3	7	1			6
Тема 3.6. Незмінювані частини мови.	6	2	2			2	6				6
Тема 3.7. Синтаксис старослов'янської мови (короткі відомості).	6	2	2			2	6				6
Разом за змістовим модулем 3	45	16	14			15	46	2	2		42
Усього годин	90	30	30			30	90	6	4		80

Тематика лекційних занять з переліком питань

	Назва теми з основними питаннями
1.1.	Поняття про старослов'янську мову та історія її виникнення. <i>ПЛАН</i> Поняття про старослов'янську мову, значення її вивчення. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Питання про народнорозмовну основу старослов'янської мови.
1.2.	Старослов'янське письмо. <i>ПЛАН</i> Глаголиця і кирилиця, їх походження. Звукове і числове значення букв кирилиці. Діакритичні та розділові знаки у старослов'янській мові. Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма (класифікація і стисла їх характеристика).

2.1.	Звукова система старослов'янської мови другої половини IX століття. <i>ПЛАН</i> Система голосних фонем старослов'янської мови. Система приголосних фонем старослов'янської мови. Фонетична структура складу у старослов'янській мові. Діяння закону відкритого складу.
2.2.	Звуки старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні. <i>ПЛАН</i> Найважливіші риси системи вокалізму праіндоєвропейської мови. Найважливіші риси системи консонантизму праіндоєвропейської мови.
2.3.	Звукові процеси раннього і пізнього періодів розвитку праслов'янської мови. <i>ПЛАН</i> Формування системи голосних і приголосних праслов'янської мови. Звукові процеси, викликані дією закону відкритого складу. Зміни приголосних у сполученні з наступним [j]. Перша, друга, третя палаталізації задньоязикових приголосних.
2.4.	Пізніші звукові процеси, зафіксовані пам'ятками X – частково XI століть. <i>ПЛАН</i> Занепад зредукованих голосних. Наслідку занепаду зредукованих. Процеси, не пов'язані із занепадом зредукованих голосних.
3.1.	Морфологія старослов'янської мови. Іменник. <i>ПЛАН</i> Граматичні розряди слів у старослов'янській мові. Іменник. Типи відмінювання іменників у старослов'янській мові. Процес «змішування» закінчень різних типів відмінювання іменників одного роду.
3.2.	Займенник. <i>ПЛАН</i> Поділ займенників на групи (розряди) за значенням. Особові і зворотний займенники, їх відмінювання у старослов'янській мові. Вираження 3-ї особи формами вказівних займенників. Неособові займенники у старослов'янській мові, їх відмінювання.
3.3.	Прикметник. <i>ПЛАН</i> Словотвір прикметників. Іменні (нечленні) прикметники. Займенникові (членні) форми прикметників. Творення ступенів порівняння прикметників.

3.4.	Числівник. ПЛАН Власне кількісні числівники у старослов'янській мові. Особливості збірних та дробових числівників у старослов'янській мові. Порядкові числівники, їх творення та відмінювання
3.5.	Дієслово. ПЛАН Особові і неособові (іменні) дієслівні форми. Граматичні категорії дієслова. Дві основи дієслова. Класи дієслів. Теперішній і майбутній часи дієслова. Минулий час дієслова. Умовний і наказовий способи дієслів. Інфінітив і супін. Активні і пасивні дієприкметники, їх творення і відмінювання.
3.6.	Незмінювані частини мови. ПЛАН Прислівник. Службові частини мови. Вигук.
3.7.	Синтаксис старослов'янської мови (короткі відомості). ПЛАН Загальна характеристика синтаксичних особливостей старослов'янської мови. Головні члени речення, способи їх вираження. Другорядні члени речення, способи їх вираження. Давальний самотійний відокремлений зворот. Складні речення, їх типи.

Тематика практичних занять з переліком питань

Теми	Назва теми
1.	Поняття про старослов'янську мову та історія її виникнення. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, тестування</i> Поняття про старослов'янську мову як спільну для слов'ян давню писемно-літературну мову та значення її вивчення. Місце старослов'янської мови серед інших слов'янських мов. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Діяльність Кирила (Костянтина) і Мефодія. Внесок вітчизняних і зарубіжних науковців у вивчення старослов'янської мови.

2.	Старослов'янське письмо. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, читання текстів.</i> Глаголиця і кирилиця, їх походження. Звукове і числове значення букв кирилиці. Діакритичні та розділові знаки у старослов'янській мові. Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма (класифікація і їх стисла характеристика).
3	Звукова система старослов'янської мови другої половини IX століття. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ, самостійна робота.</i> Система голосних звуків, їх класифікація. Особливості вживання голосних на початку слова. Зредуковані [ъ] та [ь], їх сильні та слабкі позиції. Зредуковані [ы], [і], їх сильні і слабкі позиції. Зміни [ы], [і] перед [j], [i] у зредуковані [ы], [і]. Система приголосних звуків. Постійно тверді і постійно м'які приголосні. Позначення м'якості приголосних. Складотворчі і нескладотворчі плавні. Фонетична структура складів (дія закону відкритого складу; побудова складу за принципом висхідної звучності).
4	Звуки старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді.</i> Побудова складу в праїндоевропейській мові. Система голосних звуків праїндоевропейської мови (якість і часокількість голосних). Дифтонги і дифтонгічні сполучення. Система приголосних звуків праїндоевропейської мови. Виникнення спільнослов'янських голосних на місці довгих і коротких голосних праїндоевропейської мови. Спрощення системи проривних праїндоевропейських приголосних (втрата придиховості, втрата лабіалізації задньоязикових). Зміна звука *s на *x та інші найдавніші фонетичні процеси.
5	Звукові процеси, пов'язані з дією закону відкритого складу. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Монофтонгізація дифтонгів. Зміни дифтонгічних сполучень «голосний + *m, *n». Доля сполучень *or, *ol, *er, *el між приголосними (історія неповноголосся у старослов'янській мові). Доля сполучень *or, *ol перед приголосним на початку слова. Зміна давніх дифтонгічних сполучень *ьr, *ьl, *ьr, *ьl. Дисиміляція *dt, *tt → *st. Спрощення груп приголосних; явище кінця слова.

6	Зміни сполучень приголосних з наступним *j. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Пом'якшення приголосних *n, *r, *l у сполученні з *j. Доля сполучень «губний + *j». Зміни сполучень *sj, *zj. Доля сполучень *g, *k, *x + *j. Зміни груп *dj, *tj. Сполучення *stj, *zdj; skj, *zgj.
7	Палаталізація задньоязикових приголосних. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ, самостійна робота.</i> Зміна г, к, х на ж, ч, ш перед голосними споконвічно переднього ряду (перша палаталізація, або перше перехідне пом'якшення). Зміна г, к, х на з, ц, с перед и та Ї дифтонгічного походження (друга палаталізація, або друге перехідне пом'якшення). Зміна г, к, х на з, ц, с після голосних переднього ряду е, Ї, и, а (третя палаталізація, або третє перехідне пом'якшення).
8	Пізніші звукові процеси, зафіксовані пам'ятками Х – частково ХІ століть. <i>Вид роботи: контрольна робота, тести.</i> Занепад зредукованих голосних. Зміни, викликані занепадом зредукованих. Звукові зміни, не зумовлені занепадом зредукованих голосних. Написання контрольної роботи з фонетики.
9	Морфологія старослов'янської мови. Іменник. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Лексико-граматичні розряди слів (частини мови) у старослов'янській мові. Іменник. Граматичні категорії роду, числа і відмінка іменників. Принципи поділу іменників на типи відмінювання. Тип відмінювання на -*ā, -*jā. Тип відмінювання іменників з основою на -*ǫ, -*jǫ. Відмінювання іменників з основою на -*ŭ. Відмінювання іменників з основою на -*ī. Відмінювання іменників з основою на -*ū. Відмінювання іменників з основою на приголосний. Процес об'єднання різних типів відмінювання іменників одного граматичного роду.
10	Займенник. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Особові займенники. Зворотний займенник. Їх відмінювання. Вираження 3-ї особи формами вказівних займенників. Поява протетичного н. Неособові займенники, групи за значенням, особливості відмінювання.

11	Прикметник. Числівник. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Розряди прикметників за значенням, суфікси прикметників. Іменні (короткі, нечленні) і займенникові (повні, членні) форми прикметників; різниці в граматичному значенні та синтаксичному вживанні. Відмінювання іменних та займенникових прикметників. Фонетичні процеси у закінченнях займенникових прикметників. Творення ступенів порівняння прикметників. Кількісні числівники: прості і складені. Відмінювання простих числівників. Творення і відмінювання складених числівників. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання. Збірні і дробові числівники, їх відмінювання. Субстантивні утворення від числівників (двоица, съторица тощо).
12	Дієслово. Теперішній і майбутній часи дієслова. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Дієслівні особові й неособові (іменні) форми. Основні граматичні форми дієслова. Дві основи дієслова: основа теперішнього часу та основа інфінітива (або минулого часу). Класи дієслів (тематичні дієслова I–IV класів і атематичні дієслова V класу). Теперішній час. Особові форми теперішнього часу тематичних і атематичних дієслів. Відмінювання дієслова БЫТИ. Форми майбутнього часу: а) простий майбутній час; б) складені форми майбутнього часу (I та II), їх значення, творення й відмінювання.
13	Минулий час дієслова. Способи дієслів. Дієприкметник. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ, самостійна робота</i> Форми минулого часу дієслів: а) аорист, його значення, творення й відмінювання; б) імперфект, його значення, творення й відмінювання; в) перфект, його значення, творення й відмінювання; г) плюсквамперфект, його значення, творення й відмінювання. Умовний спосіб дієслів, його значення, творення та відмінювання. Наказовий спосіб, його значення і творення. Інфінітив та супін, їх значення і творення. Активні дієприкметники теперішнього та минулого часу, їх творення. Пасивні дієприкметники теперішнього та минулого часу, їх творення.

	Іменне (нечленне) відмінювання дієприкметників. Творення займенникових (членних) форм дієприкметників; їх відмінювання; фонетичні процеси в них.
14	Незмінювані частини мови. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання вправ.</i> Прислівник. Творення прислівників. Прийменники, їх функції. Сполучники, їх морфологічна будова; сурядні та підрядні сполучники. Частки, поділ їх на групи; словотворчі й формотворчі частки.
15	Синтаксис. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді. контрольна робота.</i> Просте речення. Головні та другорядні члени речення. Давальний самостійний зворот. Складне речення, його типи. Вираження заперечення в старослов'янській мові. Написання контрольної роботи з морфології та синтаксису.

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота здобувачів освіти під час вивчення освітньої компоненти «Старослов'янська мова» складається з різних видів:

- 1) підготовки до аудиторних практичних занять (опрацювання теоретичних питань, виконання практичних вправ);
- 2) самостійне поглиблене опрацювання тем освітнього компонента згідно з навчально-тематичним планом;
- 3) підготовка до самостійних, контрольних робіт, тестування.

№ теми	Зміст завдання для самостійного опрацювання у межах теми
1.1.	За рекомендованою до навчальної дисципліни літературою прочитати й законспектувати питання про внесок вітчизняних і зарубіжних науковців у вивчення старослов'янської мови.
1.2.	Вивчити кирилицю напам'ять. Переписати, прочитати і перекласти фрагменту тексту старослов'янською мовою.
2.1.	Вивчити класифікацію звуків старослов'янської мови.
2.2.	Вивчити таблиці зміни довгих і коротких монофтонгів, дифтонгів та дифтонгічних сполучень.
2.3.	Вивчити закономірності зміни приголосних і груп приголосних з наступним *j; палаталізацій задньоязикових приголосних. Виконати вправи на визначення цих фонетичних процесів.

2.4	Підготуватися до контрольної роботи з фонетики. Вивчити алгоритм виконання фонетичного аналізу слова.
3.1.	За рекомендованою до навчальної дисципліни літературою законспектувати і вивчити питання про граматичні категорії роду, числа і відмінка іменників.
3.2.	Вивчити таблиці відмінювання особових і неособових займенників.
3.3.	Вивчити таблиці відмінювання іменних і займенникових прикметників старослов'янської мови.
3.4.	За рекомендованою до навчальної дисципліни літературою вивчити питання «Субстантивні утворення від числівників (двоица, сѣторица тощо)».
3.5.	Виконати вправи на визначення класу, способу, часу дієслів у реченнях. Утворити усі можливі часові особові форми від двох запропонованих дієслів старослов'янської мови.
3.6.	За рекомендованою до навчальної дисципліни літературою законспектувати питання про службові частини мови.
3.7.	За рекомендованою до навчальної дисципліни літературою вивчити питання: «Вираження заперечення в старослов'янській мові». Вивчити алгоритм виконання морфологічного аналізу слів та синтаксичного розбору речення.

Контроль виконання та оцінювання завдань, винесених на самостійне опрацювання, проводимо в процесі вивчення тем кожного змістового модуля.

Методи навчання

У роботі використовуємо словесні, наочні та практичні методи навчання, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, практичні вправи.

За характером пізнавальної діяльності здобувача освіти застосовуємо пояснювально-ілюстративний, інформаційно-рецептивний, частково-пошуковий, евристичний методи, метод проблемного викладу, дослідницький метод.

Система контролю та оцінювання

Система контролю та оцінювання проводиться в формі поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводимо на кожному практичному занятті. У процесі вивчення дисципліни використовуємо такі методи поточного контролю:

- усні відповіді (фронтальне опитування, вибіркове опитування, дискусії);
- письмові завдання (виконання вправ, самостійні роботи, контрольні роботи);

- тести.

Формами поточного контролю є індивідуальна та фронтальна перевірка, форма підсумкового контролю – екзамен.

Розподіл балів

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)															Підсум- ковий контроль (іспит)	Сума
Змістови й модуль 1 (10 б.)		Змістовий модуль 2 (30 б.)						Змістовий модуль 3 (20 б.)							40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15		
5	5	7	2	2	2	7	10	2	2	2	2	4	2	6		

Критерії оцінювання окремих видів робіт

Азбука кирилиця напам'ять	A	Студент розповідає (пише) азбуку правильно.
	B	Під час розповіді (написання) азбуки трапляються поодинокі огріхи.
	C	Під час розповіді (написання) азбуки студент робить несистемні помилки, назви окремих літер неточні.
	D	Більше половини літер азбуки студент розповідає (пише) правильно. Помилки системного характеру.
	E	Більше половини літер азбуки студент розповідає (пише) правильно. Помилки системного характеру. Сплутування букв кирилиці.
	FX	Більше половини літер азбуки студент розповідає (пише) неправильно.
Таблиця «Азбуки старослов'янсь кої мови»	A	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано правильно, інформацію подано повністю.
	B	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, інформацію подано повністю, в окремих рубриках є помилки.
	C	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, в окремих рубриках є помилки. Відсутня рубрика таблиці.
	D	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, в окремих рубриках

<i>Домашнє читання</i>		є помилки. Відсутні одна чи кілька рубрик таблиці.
	E	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, у поданій інформації є помилки. Відсутні кілька рубрик таблиці.
	FX	Більше 50% інформації у таблиці «Азбуки старослов'янської мови» подано неправильно або не подано загалом.
	A	Правильно прочитано фрагмент тексту старослов'янською мовою. Під час читання усі слова під титлом правильно розшифровано. Студент засвідчує розуміння цілісного тексту та вільно перекладає окремі речення, слова. Фрагмент тексту написано правильно.
	B	Правильно прочитано фрагмент тексту старослов'янською мовою. Під час читання трапляються окремі огріхи у вимові специфічних звуків старослов'янської мови, майже усі слова під титлом правильно розшифровано. Студент засвідчує розуміння цілісного тексту, виникають труднощі з перекладом окремих слів. Фрагмент тексту написано правильно, поодинокі огріхи написання специфічних букв старослов'янської кирилиці.
	C	Загалом правильно прочитано фрагмент тексту старослов'янською мовою. Під час читання трапляються огріхи у вимові специфічних звуків старослов'янської мови, читанні окремих букв і слів; частину слів під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано. Студент засвідчує розуміння цілісного тексту, виникають труднощі з перекладом окремих слів, фрагментів речень. Фрагмент тексту загалом написано правильно, але неправильне написання окремих букв, буквосполучень є системним.
	D	Загалом правильно прочитано фрагмент тексту старослов'янською мовою. Читання засвідчує неправильну вимову частини звуків, слів; погане розрізнення окремих букв; частину слів під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано. Виникають труднощі з розумінням фрагментів тексту.

		Неправильно написано букви, слова, що вказує на сплутування та нерозрізнення студентом частини кирилических букв.
	E	Більше половини тексту старослов'янською мовою прочитано правильно. Читання засвідчує неправильну вимову звуків, слів; погане розрізнення окремих букв; слова під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано. Виникають труднощі з розумінням прочитаного тексту. Більше половини тексту написано правильно. Системні помилки під час написання букв і слів засвідчують низький рівень усвідомлення переписуваного тексту, відсутність розрізнення окремих букв.
	FX	Більше половини тексту старослов'янською мовою прочитано і переписано неправильно. Студент не розуміє прочитаного тексту, не бачить чітких меж між словами у переписаному фрагменті. Не може ідентифікувати специфічні старослов'янські літери у тексті і назвати позначені ними звуки. Не вміє розшифровувати слова під титлом та не розуміє призначення надрядкових знаків загалом.
Самостійна / контрольна робота	A	Правильні, вичерпні відповіді на всі питання.
	B	Відповіді на всі питання загалом правильні, трапляються часткові огріхи, неточності.
	C	Більше 70 % відповіді є правильною, трапляються помилки, які засвідчують прогалини у теоретичних та практичних знаннях студента.
	D	Відповідь засвідчує достатній рівень знань студента. Більше 30% роботи виконано з помилками. Одне завдання не виконано.
	E	Системні помилки у 50% завдань. Одне або кілька завдань не виконано.
	FX	Студент не виконав більше половини завдань, у роботі наявні системні помилки, які засвідчують відсутність достатнього рівня знань з відповідної теми.
Тести		Студент отримує бали за кожну правильну відповідь на питання тесту. Кількість балів за одну правильну відповідь визначається пропорційно залежно від максимальної кількості

		балів за конкретний тест і кількості тестових питань у ньому.
	A	90 % і більше правильних відповідей
	B	80–89 % правильних відповідей
	C	70–79 % правильних відповідей
	D	60–69 % правильних відповідей
	E	50–59 % правильних відповідей
	FX	Менше 50 % правильних відповідей
Фонетичний розбір слова	A	Усі пункти фонетичного розбору слова виконано правильно, у п. 6 вичерпно і правильно зазначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	B	Усі пункти фонетичного розбору слова виконано загалом правильно, є неточності у характеристиці окремих звуків, поділі на склади тощо; у п. 6 вичерпно і правильно зазначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	C	Усі пункти фонетичного розбору слова виконано загалом правильно, є неточності у характеристиці окремих звуків, поділі на склади тощо; у п. 6 історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові, зазначено частково.
	D	Більшість пунктів фонетичного аналізу слова зроблені з помилками; у п. 6 неточно або частково неправильно визначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	E	Більшість пунктів фонетичного аналізу слова зроблені з помилками; у п. 6 неправильно визначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	FX	Усі пункти фонетичного аналізу слова зроблені з помилками або інформація відсутня.
Морфологічний розбір слів у реченні	A	Усі пункти морфологічного розбору слів у реченні виконано правильно.
	B	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, переважно правильно (80% і більше) схарактеризовано кожне слово як частину мови.
	C	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, в морфологічному аналізі окремих слів є часткові помилки.
	D	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, в

		морфологічному аналізу більшості слів є помилки.
	Е	Є помилки у визначенні частиномовної приналежності слів у реченні, зроблено неправильний морфологічний аналіз половини слів.
	FX	Більш ніж 50% слів у реченні проаналізовано неправильно.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Білет для іспиту містить чотири питання.

Відповіді на перше і друге теоретичні питання студент повинен проілюструвати власними прикладами.

Третє питання – практичне: зробити фонетичний аналіз слова.

Четверте питання – практичне: зробити морфологічний аналіз слів у реченні.

Критерії оцінювання теоретичних питань

Усна відповідь на екзамені оцінюється за такою шкалою:

10–9 балів – високий (творчий) рівень навчальних досягнень студента / студентки характеризується засвоєнням не лише суттєвих ознак понять, а й розумінням їхніх зв'язків з іншими; знання узагальнені, системні, студент / студентка здатний/а використовувати їх у нестандартних ситуаціях; у розумінні та викладі навчального матеріалу студент / студентка виявляє науковий підхід і творчі здібності, всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу; відповіді на питання білета вичерпні, вирізняються точністю використаних термінів, матеріал викладено послідовно й логічно; студент / студентка вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача/ки. (Викладач/ка має право поставити до трьох питань за змістом навчальної програми дисципліни, а не лише за темою питань, сформульованих у білеті).

8–6 балів – достатній (конструктивно-варіативний) рівень навчальних досягнень характеризується знанням суттєвих ознак понять і категорій, студент/студентка вільно оперує ними, тобто відтворює стандартний перелік відомостей про питання білета, однак їхнє розуміння не пов'язане з реальними історичними подіями і життєвими ситуаціями; знання не узагальнені, студент/студентка не вміє переносити їх і використовувати в інших ситуаціях, при цьому виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповідях суттєвих неточностей, засвоїв/ла основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, іноді послуговується попередніми записами, дає повні відповіді на додаткові запитання викладача/ки.

5–4 балів – середній (репродуктивний) рівень навчальних досягнень: студент/студентка знає основні ознаки поняття, здатний/а відтворити основні відомості про питання білета, виявляє знання та вміння, достатні для подальшого навчання і роботи за спеціальністю; увага студента/студентки

прикута до записів, зроблених під час підготовки до відповіді; студент/студентка припускається помилок, відповіді неповно розкривають проблеми та шляхи їхнього розв'язання; відповідає на додаткові поставлені запитання з помилками, однак спроможний/а за допомогою екзаменатора/ки виправити їх.

3–1 бали – низький (рецептивно-продуктивний) рівень навчальних досягнень характеризується дифузно-розсіяними уявленнями про поняття, на основі яких студент/студентка відрізняє їх від інших; студент/студентка відповідає, читаючи зроблені під час підготовки до усної відповіді записи, без допомоги яких у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки; відповідає на додаткові поставлені запитання тільки за допомогою підказок екзаменатора/ки, відповіді не розкривають сутність проблем, сформульованих у питаннях.

0 балів – студент/студентка не розкриває сутність проблем, сформульованих у білеті, або торкається питань поверхово чи фрагментарно, не розкриваючи їх сутності. На додаткові запитання викладача/ки відповісти не може.

Критерії оцінювання практичних завдань

Фонетичний розбір слова	10–9	Усі пункти фонетичного розбору слова виконано правильно, у п. 6 вичерпно і правильно зазначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	8–7	Усі пункти фонетичного розбору слова виконано загалом правильно, є неточності у характеристиці окремих звуків, поділі на склади тощо; у п. 6 вичерпно і правильно зазначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	6–5	Усі пункти фонетичного розбору слова виконано загалом правильно, є неточності у характеристиці окремих звуків, поділі на склади тощо; у п. 6 історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові, зазначено частково.
	4–3	Більшість пунктів фонетичного аналізу слова зроблені з помилками; у п. 6 неточно або частково неправильно визначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	2–1	Більшість пунктів фонетичного аналізу слова зроблені з помилками; у п. 6 неправильно визначено історичні фонетичні процеси, які відбулися у слові.
	0	Усі пункти фонетичного аналізу слова зроблені з помилками або інформація відсутня.

Морфологічний розбір слів у реченні	10–9	Усі пункти морфологічного розбору слів у реченні виконано правильно.
	8–7	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, переважно правильно (80% і більше) схарактеризовано кожне слово як частину мови.
	6–5	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, в морфологічному аналізі окремих слів є часткові помилки.
	4–3	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, в морфологічному аналізі більшості слів є помилки.
	2–1	Є помилки у визначенні частиномовної приналежності слів у реченні, зроблено неправильний морфологічний аналіз половини слів.
	0	Більше 50% слів у реченні проаналізовано неправильно.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

100- бальна шкала	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
		Оцінка	Пояснення за розширеною шкалою
90-100	Відмінно	A	відмінно
80-89	Добре	B	дуже добре
70-79		C	добре
60-69	Задовільно	D	задовільно
50-59		E	достатньо
35-49	Незадовільно	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34		F	незадовільно з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю навчальних досягнень студентів

1. Поняття про старослов'янську мову як спільну для слов'ян давню писемно-літературну мову та значення її вивчення.
2. Місце старослов'янської мови серед інших слов'янських мов.
3. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Діяльність Кирила (Костянтина) і Мефодія.
4. Внесок вітчизняних і зарубіжних учених у вивчення старослов'янської мови.
5. Старослов'янські азбуки. Кирилиця і глаголиця.
6. Кирилиця, звукове і числове значення букв кирилиці. Діакритичні (надрядкові) знаки.
7. Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма.
8. Система голосних звуків, їх класифікація. Особливості вживання голосних на початку слова.
9. Зредуковані [ъ] та [ь], їх сильні та слабкі позиції.
10. Зредуковані [ы], [і], їх сильні і слабкі позиції. Зміни [ы], [і] перед [j], [i] у зредуковані [ы], [і].
11. Система приголосних звуків. Постійно тверді і постійно м'які приголосні. Позначення м'якості приголосних.
12. Складотворчі і нескладотворчі плавні.
13. Фонетична структура складів (дія закону відкритого складу; побудова складу за принципом висхідної звучності).
14. Побудова складу в праїндоевропейській мові.
15. Система голосних звуків праїндоевропейської мови (якість і часокількість голосних). Дифтонги і дифтонгічні сполучення.
16. Система приголосних звуків праїндоевропейської мови.
17. Виникнення спільнослов'янських голосних на місці довгих і коротких голосних праїндоевропейської мови.
18. Спрощення системи проривних праїндоевропейських приголосних (втрата придиховості, втрата лабіалізації задньоязикових).
19. Зміна звука *s на *x та інші найдавніші фонетичні процеси.
20. Монофтонгізація дифтонгів.
21. Зміни дифтонгічних сполучень «голосний + *m, *n».
22. Доля сполучень *or, *ol, *er, *el між приголосними (історія неповноголосся у старослов'янській мові).
23. Доля сполучень *or, *ol перед приголосним на початку слова.
24. Зміна давніх дифтонгічних сполучень *ьr, *ьl, *ьr, *ьl.
25. Дисиміляція *dt, *tt → *st.
26. Спрощення груп приголосних; явище кінця слова.
27. Зміна сполучень приголосних і груп приголосних з наступним *j.
28. Пом'якшення приголосних *n, *r, *l у сполученні з *j.
29. Доля сполучень «губний + *j».

30. Зміни сполучень *sj, *zj.
31. Доля сполучень *g, *k, *x + *j.
32. Зміни груп *dj, *tj.
33. Сполучення *stj, *zdj; skj, *zgj.
34. Палаталізації задньоязикових приголосних.
35. Чергування голосних звуків.
36. Занепад зредукованих голосних.
37. Зміни, викликані занепадом зредукованих.
38. Звукові зміни, не зумовлені занепадом зредукованих голосних.
39. Лексико-граматичні розряди слів (частини мови) у старослов'янській мові.
40. Іменник. Граматичні категорії роду, числа і відмінка іменників.
41. Принципи поділу іменників на типи відмінювання.
42. Тип відмінювання іменників з основою на -*ā, -*jā.
43. Тип відмінювання іменників з основою на -*ǫ, -*jǫ.
44. Відмінювання іменників з основою на -*ŭ.
45. Відмінювання іменників з основою на -*ī.
46. Відмінювання іменників з основою на -*ū.
47. Відмінювання іменників з основою на приголосний.
48. Тенденція до уніфікації деяких відмінкових форм, тобто процес об'єднання різних типів відмінювання іменників одного граматичного роду.
49. Особові займенники. Зворотний займенник. Їх відмінювання.
50. Вираження 3-ї особи формами вказівних займенників. Поява протетичного н.
51. Неособові займенники, групи їх за значенням, особливості відмінювання.
52. Розряди прикметників за значенням, суфікси прикметників.
53. Іменні (короткі, нечленні) і займенникові (повні, членні) форми прикметників; відмінності в граматичному значенні та синтаксичному вживанні їх.
54. Відмінювання іменних та займенникових прикметників. Фонетичні процеси у закінченнях займенникових прикметників.
55. Творення ступенів порівняння прикметників.
56. Кількісні числівники прості і складені. Відмінювання простих числівників.
57. Творення і відмінювання складених числівників.
58. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання.
59. Збірні і дробові числівники, їх відмінювання. Субстантивні утворення від числівників (двоица, съторица тощо).
60. Дієслівні особові й неособові (іменні) форми. Основні граматичні форми дієслова.
61. Дві основи дієслова: основа теперішнього часу та основа інфінітива (або минулого часу).

62. Класи дієслів (тематичні дієслова I – IV класів і атематичні дієслова V класу).
63. Теперішній час. Особові форми теперішнього часу тематичних і атематичних дієслів. Відмінювання дієслова **БЫТИ**.
64. Форми майбутнього часу дієслів.
65. Форми минулого часу дієслів.
66. Умовний спосіб дієслів, його значення, творення та відмінювання.
67. Наказовий спосіб, його значення і творення.
68. Інфінітив та супін, їх значення і творення.
69. Активні дієприкметники теперішнього та минулого часу, їх творення.
70. Пасивні дієприкметники теперішнього та минулого часу, їх творення.
71. Іменне (нечленне) відмінювання дієприкметників.
72. Творення займенникових (члених) форм дієприкметників; їх відмінювання; фонетичні процеси в них.
73. Прислівник. Творення прислівників.
74. Прийменники, їх функції.
75. Сполучники, їх морфологічна будова; сурядні та підрядні сполучники.
76. Частки, поділ їх на групи; словотворчі й формотворчі частки.
77. Просте речення. Головні та другорядні члени речення.
78. Давальний самостійний зворот.
79. Складне речення, його типи.
80. Вираження заперечення в старослов'янській мові.

Перелік питань для підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Висвітлити поняття про старослов'янську мову. Розкрити значення вивчення старослов'янської мови.
2. Проаналізувати місце старослов'янської мови в колі інших слов'янських мов.
3. Розкрити суспільно-історичні умови виникнення і розвитку писемності у слов'ян. Прокоментувати діяльність Костянтина (Кирила) і Мефодія.
4. Охарактеризувати старослов'янське письмо. Розкрити питання про походження і поширення в країнах слов'янського світу глаголиці і кирилиці.
5. Визначити звукове і числове значення букв кирилиці. Пояснити значення надрядкових (діакритичних) знаків.
6. Проаналізувати найважливіші пам'ятки старослов'янського письма. Подати їх коротку характеристику.
7. З'ясувати особливості фонетичної структури складу в старослов'янській мові другої половини IX століття. Пояснити дію закону відкритого складу.
8. Відтворити класифікацію голосних звуків. Пояснити уживання голосних після пом'якшених і непом'якшених приголосних.

9. Висвітлити класифікацію приголосних звуків старослов'янської мови. Охарактеризувати постійно тверді й постійно м'які приголосні; складотворчі й нескладотворчі плавні.
10. Пояснити залежність змін зредукованих голосних ъ, ѱ від їхнього фонетичного положення в слові (слабка та сильна позиції).
11. Проаналізувати процес занепаду слабких зредукованих [ы], [и] і перехід сильних [ы], [и] у голосні повного творення [ы], [и].
12. Розкрити наслідки занепаду зредукованих у звуковій системі старослов'янської мови.
13. Подати коротку характеристику найважливіших рис звукової системи праіндоєвропейської мови (система голосних, система приголосних, будова складу).
14. Обґрунтувати виникнення спільнослов'янських голосних на місці довгих і коротких голосних праіндоєвропейської мови. Пояснити формування системи приголосних праслов'янської мови.
15. Розкрити суть звукових процесів, пов'язаних із дією закону відкритого складу: монофтонгізація дифтонгів; зміни дифтонгічних сполучень «голосний + *m, *n» у кінці слова та перед приголосним.
16. Проаналізувати звукові процеси, обумовлені дією закону відкритого складу: зміни дифтонгічних сполучень *or, *ol, *er, *el між приголосними та на початку слова.
17. Охарактеризувати звукові процеси, викликані дією закону відкритого складу: зміни сполучень *dt (*tt); спрощення груп приголосних.
18. Пояснити зміни сполучень приголосних з наступним *j.
19. Розкрити суть палаталізації задньоязикових приголосних.
20. З'ясувати особливості чергування голосних звуків (якісне, кількісне, якісно-кількісне чергування; його значення і ступені).
21. Подати загальну характеристику лексико-граматичних розрядів слів – частин мови.
22. Охарактеризувати іменник старослов'янської мови. Проаналізувати категорії роду, числа та відмінка іменників. Пояснити принципи поділу іменників на типи відмінювання.
23. Охарактеризувати іменники з основою на -*ā (-*jā). Розкрити особливості відмінювання іменників цього типу.
24. Проаналізувати іменники з основою на -*ō (-*jō). Пояснити особливості відмінювання іменників цього типу.
25. Подати загальну характеристику іменників з основою на -*ū. Проаналізувати особливості відмінювання іменників цього типу.
26. Проаналізувати іменники з основою на -*ī. Розкрити особливості їх відмінювання.
27. Охарактеризувати іменники з основою на -*ū. Пояснити особливості відмінювання іменників цього типу.
28. Подати загальну характеристику іменників з основою на приголосний (-*en, -*es, -*et, -*er). Розкрити особливості їх відмінювання.

29. Пояснити взаємовплив давніх основ іменників і відображення цього процесу в старослов'янських пам'ятках.
30. Охарактеризувати особові займенники та зворотний займенник старослов'янської мови. Пояснити особливості їх відмінювання. Розповісти про протетичний **н**.
31. Подати характеристику неособових займенників. Пояснити класифікацію неособових займенників за значенням і особливості їх відмінювання.
32. Проаналізувати якісні, відносні та присвійні прикметники, їх утворення.
33. Охарактеризувати іменні (короткі, або нечленні) прикметники. Пояснити особливості їх відмінювання.
34. Проаналізувати особливості творення і відмінювання займенникових (членних, або повних) прикметників.
35. Пояснити творення вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників у старослов'янській мові.
36. Проаналізувати кількісні числівники старослов'янської мови (прості і складені). Прокоментувати відмінювання простих числівників.
37. Охарактеризувати складені кількісні числівники, їх відмінювання.
38. Проаналізувати порядкові числівники, їх творення і відмінювання. Охарактеризувати збірні та дробові числівники. З'ясувати особливості субстантивних утворень від числівників (**съторица**).
39. Пояснити принципи виокремлення класів дієслів. Обґрунтувати поділ на тематичні й атематичні дієслова.
40. Проаналізувати особові й неособові (іменні) дієслівні форми. Розповісти про дві основи дієслова: основу теперішнього часу й основу інфінітива.
41. Прокоментувати основні граматичні категорії дієслова: спосіб, час, число, особа, вид, стан. Обґрунтувати систему часових форм.
42. Охарактеризувати теперішній час дієслів. Пояснити тематичне дієвідмінювання в дієсловах. Розповісти про атематичні дієслова в теперішньому часі (продієвідміняти дієслово **быти**).
43. Проаналізувати майбутній час дієслів.
44. Прокоментувати аорист, його значення та відмінювання.
45. Охарактеризувати імперфект, його значення, відмінювання і творення.
46. Розповісти про перфект, його значення, творення і відмінювання.
47. Пояснити плюсквамперфект, його значення, творення і відмінювання.
48. Прокоментувати наказовий спосіб дієслів, його значення, творення і відмінювання (зміни в системі приголосних).
49. Охарактеризувати умовний спосіб дієслів, його значення, творення і відмінювання.
50. Проаналізувати інфінітив і супін, їх значення і творення.
51. Розповісти про активні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення. Пояснити відмінювання іменних (нечленних) і займенникових (членних) дієприкметників.

52. Розповісти про пасивні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення. З'ясувати особливості відмінювання іменних (нечленних) та займенникових (членних) дієприкметників.
53. З'ясувати особливості прислівника старослов'янської мови. Розповісти про прислівники суфіксального типу та прислівники із скам'янілих форм непрямих відмінків іменників, прикметників, числівників.
54. Охарактеризувати службові частини мови у старослов'янській мові.
55. Висвітлити основні аспекти простого речення в старослов'янській мові: з'ясувати способи вираження підмета та присудка; пояснити особливості узгодження присудка з підметом.
56. Охарактеризувати другорядні члени речення. Пояснити давальний самостійний відокремлений зворот.
57. Розкрити особливості складного речення. Подати загальну характеристику сполучникових та безсполучникових складних речень.
58. Проаналізувати вираження заперечення в старослов'янській мові.

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти у системі формальної освіти)» (протокол №4 від 28 березня 2022 року) (<https://www.chnu.edu.ua/media/Zaykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>) у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та/ або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

Рекомендована література

Основна

1. Ільченко І. І. Старослов'янська мова : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 45 с.
2. Леута О., Гаврилюк О., Старослов'янська мова: навчально-методичний комплекс. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 300 с.
3. Рускуліс Л., Баденкова В., Корнієнко І. Корпус навчально-методичних матеріалів: мовознавчий та історико-лінгвістичний цикли: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Іліон, 2020. 500 с.
4. Скаб М. Церковнослов'янська мова української редакції. Чернівці : Технодрук, 2020. 644 с.
5. Скаб М. В., Артеменко Г. С. Церковнослов'янська мова: навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2022. 120 с.
6. Царалунга І. Старослов'янська мова. Навчальний посібник. Львів : Новий світ, 2020. 188 с.

Допоміжна

1. Антончук О. Старослов'янська мова у системі фахової підготовки вчителя-словесника. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 35. Том 1. С. 194–197.
2. Зелінська О., Тищенко Т. Старослов'янізми в сучасних дискурсивних практиках. *Філологічний часопис*. 2023. № 1 (21). С. 56–66.
3. Корнієнко С. Старослов'янізми в українській мові: від семантики до стилю. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2019. № 2. С. 86–90.
4. Синиця Є. Кирило і Мефодій. Політичні інтригани словесності. Київ : Віхола, 2024. 192 с.
5. Царалунга І. Словозмінна варіативність іменників у церковнослов'янських текстах української редакції XV ст. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : збірник наукових праць. Хмельницький, 2019. Вип. 17. С. 5–12.
6. Царалунга І. Словозмінна варіативність власних назв у церковнослов'янських пам'ятках української редакції XIV–XV ст. *Студії з ономастики та етимології*. 2021-2022 / відп. ред. В.П. Шульгач. Київ, 2022. С. 190-197.

Інформаційні ресурси

1. [http://uk.wikipedia.org/wiki/Староцерковнослов'янська мова](http://uk.wikipedia.org/wiki/Староцерковнослов'янська_мова)
2. [http://uk.wikipedia.org/wiki/Кирило і Мефодій](http://uk.wikipedia.org/wiki/Кирило_і_Мефодій)

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetsko-ho-natsionalno-ho-universytetu.pdf>
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahiat-2023plusdodatky-31102023.pdf>